

15. Волосович С.В. Державні цільові фонди у системі реалізації економічних програм [Текст] / С.В. Волосович // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2014. - № 6 (98). – С. 84-95.

16. Александрин Ю.Н. Институты и инструментарий формирования эффективной системы государственного стимулирования малого бизнеса: опыт США [Текст] / Ю.Н. Александрин // Общество: Политика, Экономика, Право. – 2012. - №1. – С. 101 – 109.

17. Програми підтримки бізнесу: інвестиційні пропозиції ТППУ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://invest.ucci.org.ua/ua/business/programs>.

18. Наукова та інноваційна діяльність України: стат. збірник. - К.: Державна служба статистики України, 2015. – 257 с.

19. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2012-2014 рр. (за міжнародною методологією): доповідь / Державна служба статистики України, 2015. - 6 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publnauka_u.htm.

20. Водопьянова Е. Европа в поисках инноваций / Е. Водопьянова // Современная Европа. – 2014. – № 2. – С. 31-41.

21. Жалило Я. Євроасоціація і нові можливості для розвитку малого бізнесу в Україні / Я. Жалило // Дзеркало тижня. Україна. - № 44-45, 20 листопада. – 2015. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/macrolevel/evroasociaciya-i-novi-mozhливosti-dlya-rozvitku-malogo-biznesu-v-ukrayini_.html.

Стаття надійшла: 05.12.2016 р.

Рецензент: д.е.н., доц. Горювий Д.А.

Рецензент: д.е.н., проф. Олександр І.Б. (НУ «Львівська політехніка»)

УДК 366.56 (477)

JEL Classification: N 80

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Муромець Н. Є., д.е. н., доцент

Мітяшкіна В. Д.

Харківський торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

Анотація. Малі та середні підприємства розглядаються, як одна з основних рушійних сил інновацій, зайнятості, а також соціальної та локальної інтеграції до Європи. Сучасний стан вітчизняних малих та середніх підприємств не відповідає вимогам та стандартам, які забезпечують економічне зростання. Тому, стає актуальним процес накопичення і осмислення зарубіжного досвіду промислово-розвинутих країн в галузі створення економіко-правових умов для здійснення малими та середніми підприємствами своєї ролі в національному господарстві України.

У статті розглянуто значення малого і середнього бізнесу у структурній перебудові економіки України. Досліджено внесок західних країн у розвиток малого підприємництва в Україні.

Розглянуто необхідність принципового сприяння держави розвитку малого і середнього підприємництва. Законодавчі, політичні та консультативні структури підтримки реалізації політики являються основними елементами реалізації державної підтримки малого і середнього підприємництва в Україні.

Актуальність даного дослідження визначається необхідністю використання новітніх досягнень в галузі всесвітньої економічної думки.

Метою даної статті є узагальнення наукового і практичного досвіду малого підприємництва України, визначення особливостей та тенденцій розвитку підприємництва в сучасних умовах господарювання.

Відсутність можливостей у вітчизняних малих і середніх підприємств залучати кошти у свій розвиток та наявність значних труднощів при розробці і впровадженні інновацій стримує їх розвиток. Подібна ситуація свідчить про недоліки в сфері державного стимулювання розвитку малого і середнього підприємництва, промислової та інноваційної політики. Тому є необхідним вивчати і використовувати досвід розвинутих зарубіжних країн для розробки власних науково-практичних рекомендацій ефективного розвитку вітчизняних малих та середніх промислових підприємств.

Ключові слова: підприємництво, малий бізнес, світовий досвід, стимулювання, розвиток, державна підтримка, фінансування.

INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS IN UKRAINE

Dr. Nataliya Muromets, DS in Economics, Associate Professor

Victoriya Mityashkina

Kharkiv Institute of Trade and Economics of

Kyiv National University of Trade and Economics

Summary. *Small and medium enterprises are considered as a main driver for innovation, employment as well as social and local integration in Europe. The current states of domestic small and medium-sized industrial enterprises do not meet the requirements and standards that ensure economic growth. Therefore, it is important the accumulation of foreign experience and understanding of industrially developed countries in the field of economic and legal conditions for small and medium industrial enterprises of their role in the national economy of Ukraine.*

Considered in the article importance small and medium business in the restructuring of the economy of Ukraine. The contribution of Western countries in the development of small business in Ukraine.

Article considers the necessity principle state assistance for small and medium businesses. The legal, political and advisory support structure for policy implementation are key elements of implementation of the state support of small and medium business in Ukraine.

The relevance of this research determined the need to use the latest advances in worldwide economic thought.

The aim of this research is a synthesis of scientific and practical experience of small business Ukraine, determining the characteristics and trends of the business in the current economic conditions.

Absence of opportunities in local small and medium enterprises to raise funds in their development and the presence of significant difficulties in developing and implementing innovations hinders their development. This situation indicates weaknesses in public incentives for small and medium enterprise, industrial and innovation policy. Therefore necessary to study and use the experience of developed foreign countries to develop their own scientific recommendations effective development of local small and medium enterprises.

Keywords: *entrepreneurship, small business, global experience, promotion, development, government support, funding.*

Постановка проблеми. В умовах фінансово-економічної кризи виняткової вагомості набувають наукові дослідження щодо діяльності малого підприємництва. Формування новітніх підходів організації та управління діяльністю малих підприємств є актуальною проблемою.

Підприємництво в Україні, згідно з директивних паперів, підрозділяється на три групи: велике, середнє і мале. Малий бізнес як один із секторів економіки здавна став панівним в статистичних показниках розвинутих країн світу. Малі підприємства забезпечують гнучкість і стійкість економічної системи, вдовольняють потреби населення і виконують вагомую соціальну роль - забезпечують робочі місця і являються джерелом доходу.

Доцільність дослідження визначається необхідністю не лише визначення проблем, недоліків та шляхів вирішення та можливостей розвитку малого підприємництва в Україні, але й необхідністю використання новітніх досягнень в галузі всесвітньої економічної думки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання малого підприємництва розглянуто в працях зарубіжних вчених: А. Басу, П. Друкера, Г. Кіма, а також вітчизняних авторів: Ю. Долгорукова, Л. Дятченко, В. Ляшенко, В. Олійника, К. Павлова, Р. Перетятко, Н. Редіна та інших. Вивчення проблем малого підприємництва має як теоретичне, так і практичне значення, оскільки для визначення конкретних практичних методів вирішення економічних проблем необхідно використовувати актуальні науково-теоретичні знання. У наданих вище дослідженнях не приділено достатньо уваги визначенню чинників, які впливають на розвиток малого підприємництва України. Слід приділити більше уваги актуальному аналізу регулятивної державної політики країни в порівняно зі світовими тенденціями щодо забезпечення ефективної роботи сектора малого бізнесу. Потрібною умовою розвитку країни, підняття рівня доходів та достатку населення повинен стати результативний розвиток підприємництва.

Невирішені складові загальної проблеми. Останнім часом в Україні було прийнято дуже багато нормативних документів у галузі становлення малого підприємництва, але формування малого бізнесу здійснюється в несприятливому макро- і мікросередовищі.

Ще є безліч питань, які слід вирішувати на різних управлінських рівнях, в залежності від стану підприємництва в сучасних умовах. Аналіз функціонування суб'єктів малого бізнесу свідчить про те, що значна кількість малих підприємств не має можливості ефективно працювати через відсутність необхідного статутного капіталу, сировини і використаних матеріалів, особистих площ і оснащення, прикладних умінь і підприємницьких здібностей працівників в здійсненні бізнесу. Малі підприємства натикаються на різні проблеми виробничого характеру, складнощі збуту продукції і формуванні клієнтури підприємства. В даному розрізі особливо актуальним є аналіз і синтез проблем визначення шляхів подальшого розвитку малого та середнього бізнесу в Україні, з метою притягання кваліфікованих фахівців і надавання їм високого рівню оплати праці.

Формування цілей статті. Метою даної статті є узагальнення наукового і практичного досвіду малого підприємництва України, визначення його особливостей та тенденцій розвитку підприємництва в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Більшість сучасних економічних досліджень щодо розвитку малого підприємництва пов'язано з процесами ринкової трансформації та негативним впливом світової економічної кризи. Ці наукові праці розглядають теоретичні аспекти існування малих підприємств і практичні методи вирішення економічних завдань в сучасних умовах.

Слід зазначити, що підприємництво - це самостійна, систематична, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності в порядку, встановленому законодавством [1].

Згідно Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності »№ 523-17 від 18.09.2008г. сьогодні в Україні діє великий, середній і малий бізнес. Малий бізнес характеризується чисельністю працюючих за звітний рік, що не перевищує 50 осіб та обсяг валового доходу від реалізації продукції (робіт, послуг) не більше десяти мільйонів євро [2].

За статистичними даними за 2015 рік мале підприємництво України має частку 93,7% в загальній кількості підприємств, але забезпечує всього 16,9% в загальному обсязі реалізованих товарів і послуг [3, с. 315]. Показники, які характеризують тенденції розвитку малого бізнесу Україна див. в таблиці 1.

Таблиця 1 – Динаміка розвитку малого підприємництва в Україні.

Показник	2011	2012	2013	2014	2015
Кількість малих підприємств на 10 тис. чол. Населення од.	78	77	76	82	76
Наймані працівники, тис. чол.	2043,7	2011,8	1951,6	1891,8	1583,0
Обсяг реалізованої продукції, млн. грн.	568267,1	607782,4	672653,4	670258,5	705000,5
В загальному обсязі реалізованої продукції, %	16,7	15,0	15,9	16,4	16,9

Джерело: [3]

Відповідно до показників в табл. 1, за останні п'ять років мале підприємництво не набуло істотного розвитку, що видно з динаміки кожного показника, крім обсягу реалізованої продукції. Кількість малих підприємств та найманих працівників, які зайняті в малому бізнесі, значно знизилася за останні п'ять років, проте обсяг реалізованої продукції істотно збільшився, що дає підстави стверджувати про початок повільного зростання.

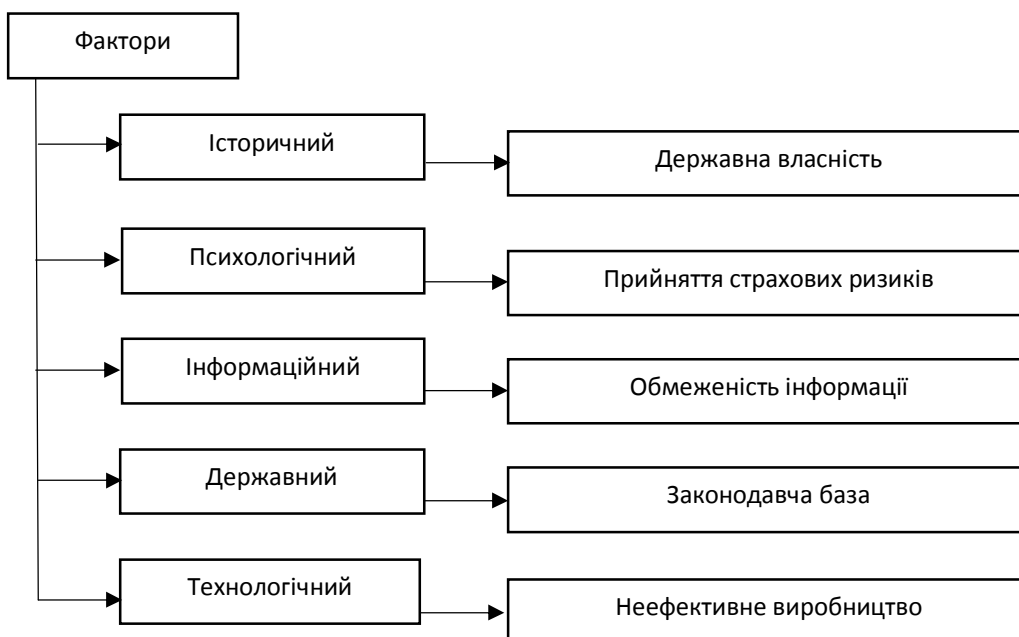
Частка малого бізнесу у внутрішньому валовому продукті України склала 17% у 2015 році, проти таких розвинених країн як Франція, у якій частка малих та середніх підприємств у ВВП становить приблизно 50%, Німеччина – 53%, Італія – 55%, Канада – 43%, Великобританія – 52%, Фінляндія – 65%, тощо [4, с. 2].

Аналіз іноземних публікацій щодо умов функціонування малого підприємництва свідчить про те, що Україна перебуває на етапі становлення дієвого приватного бізнесу. В сучасних умовах варто присвячувати більше уваги науковим працям закордонних вчених щодо тенденцій розвитку підприємництва, однак більшість публікацій вже є неактуальною. Наприклад, британські вчені прийшли до висновку, що національність підприємця не впливає на ефективність бізнесу, але підприємці-азіати

частіше розраховують на свій власний капітал, ніж на кредит [5]. Іншим дослідженням було встановлено той факт, що жінки-підприємці в Великобританії відчують менше труднощів з отриманням кредиту на підприємницькі потреби, ніж чоловіки-підприємці [6]. Дослідження кількості підприємців-азіатів або відсотка відмов у видачі кредиту жінці-підприємцю в Великобританії, безумовно, мають сенс, але в перспективі. В момент становлення підприємництва особливу роль мають фундаментальні теоретичні дослідження.

Можна погодитися, що український ринок має значні можливості для розвитку підприємництва в цілому і малого підприємництва як важливої складової економіки країни. Тільки в органічному поєднанні і взаємозв'язку всіх форм підприємницької діяльності підприємство, як сектор економіки, має істотний вплив і подальше прискорений розвиток [7, с. 27].

Таким чином від рівня розвитку підприємництва залежить економічний потенціал країни в цілому, а на теперішній час Україна відстає від середніх показників розвинутих країн у 3 рази. Аналіз факторів, що впливають на сучасну економічну ситуацію в Україні показує, що з більшості видів економічної діяльності, які підлягають статистичному систематизуванню, не забезпечують рентабельність виробництва продукції (робіт, послуг) за рівнем витрат [8] (рис. 1).

Рисунок 1 – Класифікація факторів, які впливають на сучасну економічну ситуацію в Україні

У загальному вигляді дані фактори пояснюються так:

1. **Історичний.** Бізнес, в сучасному розумінні цього слова, в Україні існує не так давно. Власність була державною, промисловість монополізована державою, торгівля строго обмежена.

2. **Психологічний.** Підприємництво є діяльністю, яка здійснюється на власний ризик [1]. Ухвалення необхідного ризику є тим ключовим фактором, який часто не дозволяє підприємству успішно функціонувати на ринку.

3. **Інформаційний.** З історичних причин інформаційне простір було обмежено. На сьогоднішній день інформаційне поле постійно збільшується.

4. **Державний.** Законодавча база України про мале підприємництво вимагає істотних змін. Діяльність підприємництва регламентується державою, отже, держава має прямий вплив на ефективність бізнесу.

5. **Технологічний.** Знос основних фондів на промислових підприємствах досягає 80%. Модернізація технологічних процесів є важливим фактором, під впливом якого підприємство зможе вийти на новий етап розвитку.

Економічне зростання завдяки успішній організації та діяльності малого підприємства забезпечується не тільки рівнем його прибутковості, але й отриманням певного

соціального ефекту. Так, за визначенням П. Друкера, який розуміє під поняттям «прибуток – причину або логічне обґрунтування роботи підприємства та прийняття рішень: швидше - це перевірка їх правильності та обґрунтованості» [9, с. 48]. В умовах глобалізації отримання прибутку не є єдиним аспектом існування підприємства, також важливою складовою ефективного ведення бізнесу повинна бути якість пропонованих товарів і послуг. Отже, чим вище якість, чим більше уваги підприємець приділяє споживачеві, тим вище його економічні показники.

Виникає необхідність у подальшому вдосконаленні нормативної та правової бази малого підприємництва, створенні відповідних умов для ведення ефективного бізнесу. В цілому в Україні відсутні надійні стимулюючі фактори розвитку малого бізнесу, а необхідні для його розвитку економічні реформи проводяться мляво і неефективно, регуляторна політика недосконала [10, с.121]. Заходи, спрямовані на підвищення фінансово-економічної ефективності підприємництва вимагають більшої уваги. Стан справ в сфері малого бізнесу відображає той факт, що ця сфера економіки не може задовольнити суспільні потреби, а фінансово-економічний механізм для регулювання галузі є незадовільним [7, с. 22].

В умовах подолання фінансово-економічної кризи, аналізуючи проблематику функціонування малого підприємництва в Україні, необхідно виділити два аспекти:

1. Нормативно-правова база повинна бути засадою ефективного підприємництва, а держава повинна забезпечити успішне функціонування малого бізнесу в країні та контролювання непорушного надходження коштів в бюджет.

2. Слід розробити теоретико-методологічні засади забезпечення фінансово-економічної ефективності діяльності малих підприємств України, та визначити актуальні методичні інструменти для вирішення конкретних завдань, спираючись на передовий досвід європейських країн.

Таким чином, мале підприємництво повинно розглядатися, як самостійна, систематична, на власний ризик діяльність з виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг з метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності в порядку, встановленому законодавством.

Врахування передового досвіду підприємницької діяльності у бізнесменів – одна з головних засад ефективного функціонування більшості невеликих підприємств.

Одним із стратегічних напрямків в організації вдалого малого бізнесу в Україні є організація ефективного допомоги з боку держави і великих фірм, розшук новітніх способів фінансування невеликих компаній і створення відповідної фінансової інфраструктури.

Висновок. Таким чином, мале підприємництво необхідно розглядати як незалежний і незамінний елемент ринкової економіки, який суттєво впливає на структурну перебудову в економіці держави, вносить вагомий внесок в зростання єдиних обсягів виробництва, роздрібного товарообігу, сприяє економії та оптимальному застосуванню всіх ресурсів, формує придатне середовище для становлення суперництва і знищення монополізму в життєвому циклі підприємницької діяльності.

За результатами проведеного дослідження, рівень розвитку малого підприємництва України становить 10% від ВВП, що є недостатнім для національної економіки України, що свідчить про необхідність якісних змін в сфері державного регулювання підприємництва.

Встановлено, що на показники економічної ефективності малого підприємництва України впливають такі чинники: історичний, психологічний, інформаційний, державний, технологічний. Детальний аналіз і розробка необхідних рішень з кожного фактору сприятиме підвищенню ефективності малого підприємництва.

Результати аналізу діяльності малих підприємств в Україні свідчать про поступовий розвиток даного сектора економіки. Набутий досвід і застосування комплексного підходу щодо поліпшення діяльності та розвитку малого бізнесу дозволять розкрити потенціал і можливості даного сектора економіки.

В умовах достатньої обмеженості ресурсів представники малого бізнесу в Україні стикаються з дуже великою проблемою – відсутність фінансування для інвестиційного розвитку. У передових країнах світу найбільш поширеною формою фінансової підтримки являються кредити від банків та інших фінансових установ. Нажаль в Україні, на даному етапі, процентні ставки кредитних установ дуже високі, що перешкоджає їм бути джерелом інвестицій для малого підприємництва.

Підприємництво в Україні вимагає нової нормативної і теоретико-методологічної бази. Особливо це стосується малого підприємництва, діяльність якого є індикатором загального рівня економіки країни.

Перелік посилань:

1. Закон України «Про підприємництво» від 16.07.2003р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – ст.144.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань регулювання підприємницької діяльності» від 18.09.2008р. // Відомості Верховної Ради України. – 2009. - №6. – ст. 183.
3. Статистичний щорічник України за 2015 рік / Держкомстат України. – К.:Консультант, 2016. – 642 с.
4. Веремченко А. Малое предпринимательство и современная экономика /А. Веремченко // Газета Поступінформ. – 2015. - №319. С. 2-3
5. Basu A. An Exploration of Entrepreneurial Activity among Asian Small Businesses in Britain / Basu A. // Small Business Economics. – 1998. - № 10. – Р. 313-326
6. Kim G. Do Equally Owned Small Businesses Have Equal Access to Credit? / Kim G. // Business Economics. – 2006. - № 27. – Р. 369-386
7. Становлення і розвиток малого бізнесу в регіоні: Колективна монографія / За заг. редакцією академіка АЕНУ Н.І. Редіної. – Дніпропетровськ: ДДФА, 2008. – 508 с.
8. Долгоруков Ю.О. Пофакторний аналіз фінансового стану малого підприємства в регіоні / Ю.О. Долгоруков, Н.І. Редіна, О.М. Кужман// Фінанси України.- 2006.- № 10.- С. 129-138.
9. Друкер П. Практика менеджмента / П. Друкер // М.: Изд. Дом «Вільямс», 2000. – 398 с.
10. Редіна Н.І. Становлення малого підприємництва і бізнесу в Україні: особливості, досягнення, перспективи / Н.І. Редіна, І.Д. Падерін, В.Я. Олійник // Вісник економічної науки України. – 2009. – №2. – С. 117-122

Стаття надійшла: 05.12.2016 р.

Рецензент: д.е.н., проф. Дмитрієв І.А.

Рецензент: д.е.н., доц. Бервено О.В. (Харківський торговельно-економічний інститут КНТЕУ).

УДК [379.851 : 338.486 : 639] (477)

JEL Classification: O 118

ДОСЛІДЖЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МИСЛИВСЬКО-РИБАЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Покоłodна М.М., к.географ.н., доцент

Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова

Анотація. Мета статті полягає у дослідженні ресурсного потенціалу мисливсько-рибальського туризму в державі та розробці пропозицій щодо активізації його подальшого розвитку. Предметом дослідження виступає різноманіття, географічне розповсюдження та сучасний рівень використання потенціалу мисливсько-рибальського туризму.

Для дослідження ресурсного потенціалу мисливсько-рибальського туризму було обрано методику визначення інтегральних показників шляхом побудови радарів. Інтегральний показник ресурсного потенціалу мисливсько-рибальського (ІПРП_{МРТ}) регіонів держави було обчислено з урахуванням десяти параметрів. Інтегральний показник розвитку мисливсько-рибальського туризму (ІПР_{МРТ}) було обчислено з урахуванням восьми параметрів. Аналіз співвідношення зазначених показників дозволив побудувати оціночну матрицю сучасного стану розвитку мисливсько-рибальського туризму в державі та здійснити типізацію регіонів у системі координат „ІПРП_{МРТ} - ІПР_{МРТ}”:

- низький ІПРП_{МРТ} та низький ІПР_{МРТ} (Сектор 3) – Рівненська, Херсонська, Волинська, Хмельницька, Харківська, Івано-Франківська, Миколаївська, Тернопільська, Закарпатська та Чернігівська області;
- низький рівень ІПРП_{МРТ} та високий ІПР_{МРТ} (Сектор 4) – Львівська, Черкаська та Сумська області;
- високий ІПРП_{МРТ}, низький ІПР_{МРТ} (Сектор 1) – Одеська, Запорізька та Дніпропетровська області;
- високий ІПРП_{МРТ}, високий ІПР_{МРТ} (Сектор 2) Житомирська, Чернівецька, Кіровоградська, Київська, Вінницька та Полтавська області.

Для кожного з секторів запропоновані пріоритетні рекомендації, щодо активізації розвитку мисливсько-рибальського туризму: для сектору 1 – рекомендації щодо розміщення та облаштування мис-